

УДК 330.11

М.С.Лисенко, аспірант

M.Lysenko

**ХАРАКТЕРИСТИКА РЕСУРСНО-ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ПІДХОДУ
ДО ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ
THE CHARACTERISTIC OF THE RESOURCE AND FUNCTIONAL
APPROACH OF THE VALUATION OF ECONOMIC SAFETY OF
ENTERPRISES**

Визначено необхідність проведення оцінки економічної безпеки підприємств як основи забезпечення ефективного використання наявних ресурсів, порядок проведення оцінки за ресурсо-функціональним підходом. Окреслено основні негативні впливи на кожну з функціональних складових економічної безпеки підприємств, визначено основні показники оцінки рівня забезпечення економічної безпеки підприємства.

***Ключові слова:** оцінка, функціональні складові, функціонально-ресурсний підхід.*

The necessity of carrying out the valuation of economic safety of enterprises as a basis of providing an efficient using of available resources and the resource and functional arrangement of providing the valuation approach are determined. The main negative influences on each functional component of economic safety is traced a line round, the main indexes of valuation of level of providing of economic safety of enterprises are determined.

***Key words:** valuation, functional components, resources and functional approach.*

Вступ. З огляду на ситуацію, що склалась у країні на сьогоднішній день питання забезпечення економічної безпеки підприємств стає одним з найважливіших. Задля захисту власних економічних інтересів, утримання конкурентних позицій, протистояння негативним впливам зміни цін на необхідні ресурси, валютним коливанням, протиправним діям конкурентів українські підприємства змушені адаптуватись до умов політичної та соціально-економічної нестабільності і вести пошук адекватних рішень захисту економічної безпеки і шляхів зниження загроз функціонування.

Виникає потреба у своєчасному попередженні, подоланні цих загроз і компенсації негативного впливу від їх дії. Для забезпечення економічної безпеки підприємств актуальною стає проведення збалансованої та вчасної оцінки кожної з її складових: фінансової, правової, технологічної, інформаційної, кадрової, екологічної та силової.

Постановка завдання. Стабільність функціонування підприємства, висока ефективність фінансово-комерційної діяльності, безпека персоналу, мінімізація втрат у кризовий період стають особливо важливими цілями для підприємства. Саме тому аспект реалізації економічної безпеки підприємств з обов'язковою оцінкою використання наявних ресурсів підприємства відповідно до функціональних складових економічної безпеки потребує значної уваги.

Питання оцінки рівня економічної безпеки підприємства за ресурсо-функціональним підходом досліджувалось у працях Андрощук Г.А., Архипова А., Барановського О.І., Груніна О., Забродського В., Іларіонова А., Крайнева П.П., Сенчагова В.К., Шкарлет С.М. та ряду інших науковців. Оптимально проведена оцінка кожної зі складових економічної безпеки дозволить забезпечити стійкість підприємства до негативних впливів, збереження технологічного прогресу, конкурентоздатності як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках, активізації економічного росту.

Результати. Оцінювання рівня економічної безпеки підприємства за ресурсо-функціональним підходом полягає у здійсненні оцінки стану використання ресурсів підприємства за відповідними показниками. При цьому в

якості ресурсів розглядаються фактори, що використовуються власниками та менеджерами підприємства для виконання цілей підприємницької діяльності. Структура ресурсів у контексті проблеми формування та активізації стану економічної безпеки підприємства включає ресурси капіталу, персоналу, інформації та технології, техніки та обладнання, прав і відповідає кожній із складових економічної безпеки підприємств - фінансовій, техніко-технологічній, інформаційній, кадровій, правовій, екологічній та силовій. Найбільш ефективно використання ресурсів, необхідних для виконання цілей, досягається шляхом попередження загроз негативних впливів на економічну безпеку підприємства і досягнення безпеки кожної з складових.

Фінансова складова економічної безпеки характеризує конкурентні позиції підприємства, його фінансову стабільність, відносини з партнерами, перспективи розвитку та успіх діяльності взагалі. Зниження фінансової стійкості, підвищення кредиторської та дебіторської заборгованостей, порушення платоспроможності, зниження ліквідності свідчать про її порушення ефективної реалізації фінансової безпеки підприємства. Під час здійснення оцінки поточного рівня реалізації фінансової складової економічної безпеки проводять аналіз звітних фінансових документів, що розкривають результати роботи підприємства [1]. Далі проводиться оцінка конкурентного стану підприємства на ринку шляхом визначення частки ринку, рівня застосовуваних технологій і менеджменту, оцінюється стан ринку цінних паперів підприємства через аналіз курсу акцій, перелік операторів та інвесторів цінних паперів тощо.

Оцінка техніко-технологічної складової економічної безпеки підприємств є пріоритетною для виробничих підприємств, пов'язана з формуванням конкурентоспроможності продукції та рівнем технологічного потенціалу підприємства, ступеня його захищеності. До уваги приймаються негативні дії, спрямовані на підрив технологічного потенціалу, порушення технологічної дисципліни, моральне старіння техніки та технологій на підприємств, які негативно впливають на забезпечення техніко-технологічної безпеки підприємства. Для попередження згаданих впливів необхідним є проведення

контролю технологічної дисципліни, удосконалення існуючих та впровадження ефективніших технологій, моніторинг винаходів в межах підприємства, у межах галузі, стимулювання розробок та досліджень на підприємстві. Оцінюючи дану складову економічної безпеки підприємства доцільно визначати рівень прогресивності технологій, рівень прогресивності продукції та рівень технологічного потенціалу. Розрахунок даних показників визначається як співвідношення загальної кількості сучасних технологій, прогресивної продукції, технологічних та технічних рішень на рівні винаходів до їх загальної кількості на підприємстві відповідно.

Головними негативними впливами на кадрову безпеку як основу забезпечення високого кадрового та інтелектуального потенціалу підприємства є звільнення провідних висококваліфікованих працівників, зниження частки інженерно-технічних та наукових кадрів у загальній кількості працівників, зниження рівня освіти працівників.

Встановлення рівня кадрової безпеки підприємства може бути здійснено за допомогою наступних коефіцієнтів: плинності працівників високої кваліфікації (відношення кількості працівників, що звільнилися до загальної кількості працівників даної кваліфікації), питомої ваги інженерно-технічних та наукових працівників (відношення їх кількості до загальної кількості працівників на підприємстві), показник раціоналізаторської активності (відношення кількості винаходів у перерахунку до кількості інженерно-технічних працівників або до загальної кількості працівників підприємства), показник освітнього рівня (відношення кількості осіб, які мають вищу освіту відповідно профілю підприємства до загальної кількості працівників).

Загрозами правовій безпеці можуть виступати недостатня правова захищеність інтересів підприємства у діловій документації, низька кваліфікація працівників юридичної служби, порушення юридичних прав підприємства та його працівників, розголошення комерційної таємниці, порушення норм патентного права.

Процес оцінки правової складової економічної безпеки здійснюється за допомогою розрахунку коефіцієнта співвідношення втрат підприємства внаслідок порушення трудових норм до загального розміру втрат, яких вдалося уникнути за рахунок роботи юридичної служби. Якщо втрат немає, то підприємство характеризується абсолютною правовою безпекою.

Негативні впливи на екологічну безпеку підприємства зводяться до загрози здоров'ю працівників підприємства, зниження прибутку за рахунок великих екологічних штрафів та платежів, зниження конкурентоспроможності підприємства та продукції, підрив іміджу підприємства.

Оцінка рівня екологічної безпеки підприємства може бути реалізована шляхом порівняння концентрації забруднюючих речовин з гранично дозволеною концентрацією згідно нормативних документів. Відповідно до даного критерію порівняння розрізняють такі рівні екологічної безпеки як абсолютна, нормальна екологічна безпека, нестійкий екологічний стан та критичний екологічний стан.

Рівень інформаційної складової економічної безпеки визначається вагою неточної, неповної, суперечливої інформації, яка використовується у процесі прийняття управлінських рішень, у загальному обсязі інформації відповідними коефіцієнтами точності, повноти та суперечливості[2].

Інформаційно-аналітичною службою спільно із службою безпеки здійснюється аналіз надійності і достовірності отриманої інформації, збір, накопичення, систематизація і збереження інформації, захист інформації від несанкціонованого доступу, підтримка зв'язків із діловими партнерами та широкими верстами населення

До головних негативних впливів на силову безпеку підприємства належить фізичні та моральні впливи, спрямовані на керівництво, провідних спеціалістів підприємства з метою завдання шкоди їхньому здоров'ю, а також репутації та моральному стану, що є загрозою нормального функціонування підприємства, негативні впливи, які наносять шкоду майну підприємства, загрозу зниження вартості його активів та втрати економічної незалежності, у тому числі доступ до конфіденційної інформації підприємства, промисловий шпіонаж, дезінформація,

знищення інформації та ін. Уникнення перелічених впливів можливе шляхом забезпечення фізичного захисту керівників підприємства, організації пропускового режиму, охорони будівель та споруд, лінійного зв'язку і обладнання, захисту секретності документів і матеріалів, забезпечення безпеки в екстремальних умовах, надання консультацій і навичок персоналу щодо розпізнавання небезпек та заходів самозахисту є функціями служби безпеки підприємства. Рівень силової складової економічної безпеки визначається методом експертних оцінок.

Первинний ідентифікатор оцінки потенціалу економічної безпеки підприємства фахівцями [1] пропонується оцінювати на підставі визначення сукупного критерію через зважування і підсумовування окремих функціональних критеріїв:

$$k_{ses} = \sum_{i=1}^n k_i d_i, \quad (1)$$

де k_{ses} – величина окремого критерію за i -ю функціональною складовою,

d_i - питома вага значущості i -ї функціональної складової,

n - кількість функціональних складових економічної безпеки підприємства.

Після розрахунку впливу функціональних складових на зміну сукупного ідентифікатора потенціалу економічної безпеки здійснюється функціональний аналіз заходів з організації забезпечення необхідного рівня економічної безпеки за окремими складовими. Оцінювання ефективності діяльності відповідних структурних підрозділів підприємства з використанням даних про витрати на запобігання можливому негативному впливу на економічну безпеку та про розміри заподіяної шкоди дає об'єктивну ідентифікацію результативності діяльності всіх структурних підрозділів підприємства за певною функціональною складовою.

Висновки. Основою стану економічної безпеки підприємства та головним елементом активізації процесу формування такого стану підприємства є механізм забезпечення збалансованого та безперервного розвитку, що досягається за допомогою використання всіх видів ресурсів і підприємницьких можливостей найбільш ефективного їх використання для стабільного функціонування та динамічного науково-технічного та соціального розвитку, запобігання внутрішнім та зовнішнім впливам. Саме тому виникає необхідність у здійсненні оцінки рівня забезпечення кожної із складових економічної безпеки з обов'язковим аналізом загроз.

Література.

1. *Валуев Б.И.* Возможность углубления интеграции данных оперативного и бухгалтерского учета в основных центрах угроз экономической безопасности предприятий// Б.И.Валуев, А.И.Паламарчук // Тр.Одесского политех.ун-та: Научн. и произв.-техн.-сб. по техн. и естеств. наукам. – Вып.2(11). – Одесса, 2000.- С.218-221.

2. *Шкарлет С.М.* Первинні засади структурної моделі економічної безпеки підприємства// Сіверянський літопис,2006.- №1(67).- с. 124-130

Надійшла до редколегії

*Стаття рекомендована до друку
д-ром економ. наук, проф. Т.Л. Мостенською
Національний університет харчових технологій*